

Egyenlő bánásmód és antidiszkrimináció

jogász levelező

2024 tavasz

Oktatók: Kiss Valéria, kiss.valeria@ajk.elte.hu

Időpont: Szo 12.45-15.45

Helyszín: I. előadó

A KURZUS ÁLTALÁNOS LEÍRÁSA

Tudás

A kurzus során a hallgató megtanulja a magyar megkülönböztetés-mentesség jogi szabályait és képes lesz azokat alkalmazni és elhelyezni a jogrendszerben. A kurzus ezen túl bevezeti a hallgatót a megkülönböztetés-mentességi jog európai és legfontosabb nemzetközi jogi összefüggéseibe. A kurzus másik fő pillére a diszkriminációra és előítéletességre vonatkozó alapvető szociálpszichológiai ismeretek, és szociológiai kutatási eredmények bemutatása.

Képességek

- szakirodalmi szövegek feldolgozása, értelmezése,
- jogesetek megoldása,
- érvelési és vitakészség fejlesztése.

Attitűd

A kurzus célja, hogy a hallgató befogadja a demokratikus és jogállami értékeket, a társadalmi problémákra reflektáló, etikus, az egyenlő bánásmód elve és gyakorlata iránt elkötelezett magatartáshoz értékesként viszonyuljon és a társadalmi felelősségvállalás gondolata mellett kiálljon.

Tanulási eredmények

A kurzus elvégzése után a hallgató:

- fel tudja idézni a sztereotípiák, előítélet, és diszkrimináció jelenségével kapcsolatos ismereteket,
- fel tudja idézni az antidiszkriminációs jog szabályait,
- önállóan alkalmazni tudja az antidiszkriminációs jog szabályait konkrét tényállásokra,
- képes különböző álláspontokból érvelni egy tényállás kapcsán.

A KURZUS TELJESÍTESE

Részvétel: Ebből a tárgyból **jelenléti** órák lesznek. Az órák előadásnak számítanak a tanrend szerint, így azokon a részvétel nem kötelező.

Órai dolgozatok: A jelenlévő hallgatók az 1., 3. és 5. óra elején rövid (kb. 10 perc) dolgozatot írnak az aznapi órákhoz tartozó kötelező olvasmányok, illetve a tananyag és jogszabály alapfogalmaiból. Ezekkel a dolgozatokkal egyenként 4, összesen 12 pontot szerezhetnek a félév során, ami hozzáadódik a zh pontjaihoz a félév végén. Ezeket a dolgozatokat csak a

jelenlévőknek kötelező megírni, és nem lehet javítani, illetve pótolni, ezekkel a félév végi dolgozathoz képest *pluszpontok* szerezhetőek, vagyis a kurzust ezek nélkül is lehet teljesíteni, akár jelesre is.

Félév végi zárthelyi dolgozat: a kurzus végén, előre egyeztetett időpontban zárthelyi dolgozatot írnak a félév anyagából. A dolgozat első része (45 perc) a rövid fogalom-meghatározásokból, röviden kifejtendő esszékérdésekből áll majd (20 pont), a dolgozat ezen részénél semmilyen segédanyagot nem lehet használni. A dolgozat második része (45 perc) egy jogeset megoldása lesz, ehhez nyomtatott jogszabályokat, és bármilyen más, kinyomtatott vagy kézzel írt anyagot, jegyzetet lehet használni, elektronikus eszközöket viszont nem (20 pont).

Pótlás, javítás: az óra eleji dolgozatokat nem lehet sem pótolni, sem javítani, a dolgozatokba való betekintésre, a félév végi zárthelyi dolgozat pótlására és javítására van lehetőség.

Ponthatárok

0-20: elégtelen

21-25: elégséges

26-30: közepes

31-35: jó

36-40: jeles

ÁTTEKINTÉS

	Időpont	Téma	Tananyag
1.	febr. 17.	A diszkrimináció szociálpszichológiai háttere	Smith–Mackie, Enyedi et al., Messing–Ságvári
2.	febr. 17.	A magyar antidiszkriminációs jog társadalmi és jogi kontextusa	Kézikönyv vonatkozó részei
3.	márc. 2.	A törvény hatálya, a védett tulajdonságok rendszere. A közvetlen hátrányos megkülönböztetés	az Ebktv., Ebktv. kommentár és a Kézikönyv vonatkozó részei, TT állásfoglalás
4.	márc. 2.	Diszkriminációs tényállások I. Közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés	az Ebktv., Ebktv. kommentár és a Kézikönyv vonatkozó részei
5.	márc. 16.	Diszkriminációs tényállások II. Zaklatás, jogellenes elkülönítés és megtorlás	az Ebktv., Ebktv. kommentár és a Kézikönyv vonatkozó részei
6.	márc. 16.	Kimentés és bizonyítás	az Ebktv., Ebktv. kommentár és a Kézikönyv vonatkozó részei
7.	ápr. 13.	A jogvédelmi eszközök	az Ebktv., Ebktv. kommentár és a Tankönyv vonatkozó részei

TANANYAG

Enyedi Zsolt – Fábrián Zoltán – Sik Endre (2004) Nőtték-e az előítéletek Magyarországon? In Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.) Társadalmi riport 2004, Budapest: TÁRKI, 375–399.

Jenkins, Richard (2002) Az etnicitás újragondolása: identitás, kategorizáció és hatalom. *Magyar kisebbség: nemzetpolitikai szemle*. 7. évf. 26. (4.) sz.

Messing Vera – Ságvári Bence (2016) „Ahogy másokhoz viszonyulunk, az tükrözi azt, amilyenek magunk vagyunk” A magyarországi idegenellenesség okairól. socio.hu, 6. évf. 2. sz., 17–37.

„**Ebktv. kommentár**”: Kárpáti József – Bihary László – Kádár András Kristóf – Farkas Lilla (2006) *Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény magyarázata*. Budapest: Máság Alapítvány
http://www.egyenlobanasmod.hu/tanulmanyok/hu/Ebktv_kommentar.pdf

„**Kézikönyv**”: Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (2018) *Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról*. Luxembourg: Publications Office of the European Union
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-handbook-non-discrimination-law-2018_hu.pdf,

„**Tankönyv**”: Ajánlott tananyag: Gyulavári Tamás–Kádár András Kristóf (2009) *A magyar antidiszkriminációs jog vázlat*. Miskolc: Bíbor Kiadó

JOGSZABÁLYOK

- Magyarország Alaptörvénye
- Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV törvény (Ebktv.)

Kapcsolódó további jogszabályok:

- Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.)
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (Fot.)

RÉSZLETES TEMATIKA, TÉMAKÖRÖK

1. Sztereotípiák, előítéletek és diszkrimináció

Szociálpszichológiai alapfogalmak: sztereotípia, előítélet és diszkrimináció. Mit jelent a kategorizáció, és miért van alapvető szerepe az emberi megismerésben? Hazai előítélet kutatások, a magyar társadalom idegenellenességének okai, a félév témáinak társadalmi háttere.

Kulcsfogalmak: kategorizáció, identitás, előítélet

Tananyag:

Eliot R. Smith – Diane M. Mackie: *Szociálpszichológia*. Budapest, Osiris, 2004, 257–317.

Ajánlott irodalom

Enyedi Zsolt – Fábíán Zoltán – Sik Endre (2004) Nőtték-e az előítéletek Magyarországon? In Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.) Társadalmi riport 2004, Budapest: TÁRKI, 375–399.

Messing Vera – Ságvári Bence (2016) „Ahogy másokhoz viszonyulunk, az tükrözi azt, amilyenek magunk vagyunk” A magyarországi idegenellenesség okairól. socio.hu, 6. évf. 2. sz., 17–37.

Sik Endre–Simonovits Bori: Egyenlő bánásmód és diszkrimináció.

https://www.tarki.hu/sites/default/files/2020-10/18_Sik_Simonovits.pdf

2. A magyar antidiszkriminációs jog társadalmi és jogi kontextusa

Az óra témája: a diszkriminációra vonatkozó kutatási eredmények áttekintése, az antidiszkriminációs ügyek láthatatlansága (*underreporting*), és ennek lehetséges okai.

Az antidiszkriminációs kódex szabályainak viszonya a nemzetközi és uniós szabályokhoz, és elhelyezkedése a magyar jogrendszerben; mivel a következő órákon jogesetek megbeszélésén keresztül dolgozzuk fel az antidiszkriminációs jog szabályait, a jogesetmegoldás alapjait is áttekintjük.

Kulcsfogalmak: hozzáférés az igazságszolgáltatáshoz: visszatérő és egyszeri játékosok a jogvitákban, a viták jogi ügyekké való transzformációjának lépései: megnevezés, hibáztatás és követelés, az EU, ENSZ és Európa Tanács szerepe a hátrányos megkülönböztetés különböző formái elleni küzdelemben, az Alaptörvény szabályai, az Ebktv. kapcsolódódása más magyar jogszabályokhoz

Tananyag:

Bevezetés az európai megkülönböztetésmentességi jogba: kontextus, kialakulás és fő elvek In: *Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról* (2018), Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 15–27.

Ajánlott olvasmányok

Felstiner, W. L., Abel, R. L., & Sarat, A. (1980). The Emergence and Transformation of Disputes: Naming, Blaming, Claiming... *Law and Society Review*, 631-654.

Galanter, M. (1974). Why the "haves" come out ahead: Speculations on the limits of legal change. *Law & Society Review*, 9(1), 95-160. (részletek)

3. A védett tulajdonságok rendszere és az egyenlő bánásmód érvényesülése

Az óra témája: Kinek kell megtartania az egyenlő bánásmód követelményét és ki hivatkozhat a megsértésére? Az európai megkülönböztetésmentességi jog és magyar anti-diszkriminációs kódex időbeli, területi, tárgyi és személyi hatálya, a védett tulajdonság fogalma, a védett tulajdonságok rendszere. A közvetlen hátrányos megkülönböztetés az antidiszkriminációs jog alapvető formája, milyen feltételei vannak a megállapításának?

Kulcsfogalmak: a hatály típusai, az Ebktv. hatályai, védett tulajdonság, a védett tulajdonság társadalmi (előítélet) és egyéni (identitás) oldala, egyéb helyzet, hátrány, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport, védett tulajdonság

Tananyag:

Az Ebktv. vonatkozó részei.

Az európai megkülönböztetésmentességi jog hatálya, Védett tulajdonságok In: *Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról* (2018), Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 28-56.

Kárpáti József – Bihary László – Kádár András Kristóf – Farkas Lilla (2006): *Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény magyarázata*. Másság Alapítvány, az Ebktv. 1., 4., 5., 6., és 8. §-ainak értelmezése

A Tanácsadó Testület 288/2/2010. (IV. 9.) TT. sz. állásfoglalása az egyéb helyzet meghatározásával kapcsolatban (<http://www.egyenlobanasmod.hu/article/view/a-tanacsado-testulet-288-2-2010-IV-9-tt-sz>)

4. Diszkriminációs tényállások

Az óra témája: Miben különbözik a közvetlen és a közvetett hátrányos megkülönböztetés, és hogyan lehet a kettőt elhatárolni egymástól konkrét esetekben? A zaklatás, szegregáció és megtorlás tényállásainak értelmezése. Miért van szükség ezekre a speciális tényállásokra? Milyen tényállási elemek szükségesek a megvalósulásukhoz? Hogyan lehet ezeket a közvetlen hátrányos megkülönböztetéstől elhatárolni?

Kulcsfogalmak: hátrány, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport, védett tulajdonság, közvetett hátrányos megkülönböztetés, lényegesen nagyobb arány, zaklatás, ellenséges, megalázó, megfélemlítő vagy támadó környezet, jogellenes elkülönítés, megtorlás

Tananyag:

Az Ebktv. vonatkozó részei.

Közvetlen megkülönböztetés, Közvetett megkülönböztetés, Zaklatás és megkülönböztetésre adott utasítás In: *Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról* (2018), Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 56–98.

Kárpáti József – Bihary László – Kádár András Kristóf – Farkas Lilla (2006): *Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény magyarázata*. Másság Alapítvány, az Ebktv. 8-9. és 10. §-ainak értelmezése

5. Kimentés és bizonyítás

Az óra témája: Az egyenlő bánásmód követelményének megsértésével kapcsolatos eljárásokban sajátos bizonyítási szabályok érvényesülnek. Miért van szükség az ún. fordított (vagy) kimentési bizonyításra ezekben az ügyekben? Mit jelent a fordított bizonyítás? Mi a különbség a valószínűsítés és bizonyítás között? Mire terjed ki a panaszos valószínűsítési

kötelezettsége és mire nem? Milyen kimentési lehetőségei vannak az eljárás alá vont személynek? Mit jelent az előnyben részesítés, és milyen viszonyban van a kimentéssel?

Kulcsfogalmak: fordított bizonyítás, valószínűsítés, kimentés, előnyben részesítés

Tananyag:

Az Ebktv. vonatkozó részei.

A kedvezőtlenebb bánásmód mentségei. Bizonyítási kérdések a megkülönböztetés-mentességi jogban In: *Kézikönyv az európai megkülönböztetésmentességi jogról* (2018), Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 99-117.

Kárpáti József – Bihary László – Kádár András Kristóf – Farkas Lilla (2006): *Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény magyarázata*. Másság Alapítvány, az Ebktv. 7. és 19. §-ainak értelmezése

6. A jogvédelmi eszközök

Az óra témája: Milyen eljárásokat lehet indítani az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt? Ki indíthat eljárást az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt? Hogyan alakulnak a képviselet szabályai, és mit jelent a közérdekű igényérvényesítés, mi a jelentősége? Ki lesz az eljárás alá vont személy egy hatósági eljárásban? Milyen szankciókat alkalmazhatnak? Hogyan zajlik le a hatósági eljárás? Milyen jogorvoslat van a döntés ellen? Milyen végrehajtási lehetőségek és sajátos problémák adódnak az antidiszkriminációs ügyekben?

Kulcsfogalmak: alapjogi bíraskodás, személyiségi jogi per, sérelemdíj, alapjogi panasz, különös és általános hatáskörű fórumok, magyar és nemzetközi fórumok, a hatósági eljárás sajátosságai: tesztelés, tárgyalás, a tanú meghallgatása tárgyaláson kívül

Tananyag:

Az Ebktv. vonatkozó részei

Kárpáti József – Bihary László – Kádár András Kristóf – Farkas Lilla (2006): *Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény magyarázata*. Másság Alapítvány, az Ebktv. 12. §-ának értelmezése

Gyulavári Tamás–Kádár András Kristóf (2009) *A magyar antidiszkriminációs jog vázlat*. Bíbor Kiadó, 4-5. fejezetei